

FILIP WOLAŃSKI
Uniwersytet Wrocławski
ORCID: 0000-0002-4287-6911

RECEPCJA I KONTYNUACJA BADAŃ JÓZEFA ANDRZEJA GIEROWSKIEGO NAD HISTORIĄ ŚLĄSKA

RECEPTION AND CONTINUATION OF JOZEF ANDRZEJ GIEROWSKI'S STUDIES ON SILESIA HISTORY

Abstract

Among Gierowski's research, an important place was occupied by works on the past of Silesia. He started Silesian studies that fit into socio-economic history. He also published syntheses and source editions devoted to the history of Silesia. His research was continued by Józef Leszczyński and Krystyn Matwijowski. Leszczyński continued and developed his reflection on the social and legal history of Silesia. Among them, he examined the problems of peasant revolts, the situation of the poorest in Silesia during the Thirty Years' War and after its end. He studied Polish-Silesian relations in the 17th and 18th centuries. Matwijowski conducted research on the history of Pietism and the history of everyday life in Silesia and works devoted to the past of Lower Silesian towns. Gierowski's research is inspired by Jerzy Maroń, the author of a book devoted to the Thirty Years' War in Silesia, Leszek Ziątkowski, authors part of the history of Wrocław and books about the past of Jews in Silesia. Jacek Dębicki deals with the history of culture in Silesia. Daniel Wojtucki develops studies on socio-cultural phenomena in Silesia and Lusatia.

Keywords: Józef A. Gierowski, Silesia, Wrocław, historiography, urban history, social history, identity

Słowa kluczowe: Józef A. Gierowski, Śląsk, Wrocław, historiografia, historia miast, historia społeczna, tożsamość

Aktywność naukowa Józefa Andrzeja Gierowskiego stanowi od wielu lat przedmiot refleksji historiograficznej¹. Dzieje się tak nie tylko z uwagi na retrospektywne ujęcia przygotowywane przez jego uczniów, ale również ze względu na niezaprzeczalny wkład w wiele nurtów polskiej historiografii. Wśród badań prowadzonych przez Gierowskiego ważne miejsce zajmowały prace dotyczące przeszłości Śląska. Podsumowanie tych dokonań przeprowadził przed laty Krystyn Matwijowski, wybitny uczeń Profesora i znawca problematyki². Warto jednak przypomnieć kilka najważniejszych cech przywoływanego dorobku, na którego powstanie ogromny wpływ miała powojenna sytuacja Polski.

Pierwsze teksty naukowe, niebędące recenzjami, Gierowski opublikował w 1948 roku na łamach *Sobótka* ukazującej się wówczas jako *Organ Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii*. Opublikował wtedy artykuł poświęcony sytuacji etnicznej na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku³. Był on owocem kwerendy w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu, które już wcześniej zaczął badać Władysław Czapliński. Wspominane studium wpisuje się w aktywność polskich historyków, którzy po 1945 roku starali się ukazać związki Śląska z Polską oraz istnienie w tym regionie ludności polskojęzycznej stanowiącej przez stulecia liczącą się grupę społeczną o wyraźniej tożsamości etnicznej⁴. W późniejszym okresie Gierowski rozpoczął badania śląskoznawcze wpisujące się w szeroko rozumianą historię społeczno-gospodarczą, stąd artykuły poświęcone związkom handlowym między Wrocławiem a Polską w dobie saskiej, tożsamości polskojęzycznego mieszczaństwa i chłopstwa śląskiego oraz aktywności ekonomicznej tych grup ludności na Śląsku w okresie od XVI do XVIII wieku⁵. Ukoronowaniem tego nurtu refleksji Gierowskiego był udział

¹ Zob. *Profesor Józef Andrzej Gierowski jako uczony i nauczyciel. Materiały z konferencji dedykowanej pamięci Profesora i wspomnienia o Nim*, red. Mariusz Markiewicz, Andrzej K. Link-Lenczowski, Jerzy Maroń, Krystyn Matwijowski, Leszek Ziátkowski (Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008).

² Krystyn Matwijowski, „Przeszłość Śląska w badaniach śp. Prof. zw. dr Józefa Andrzeja Gierowskiego”, w *Profesor Józef Andrzej Gierowski jako uczony i nauczyciel. Materiały z konferencji dedykowanej pamięci Profesora i wspomnienia o Nim*, red. Mariusz Markiewicz, Andrzej K. Link-Lenczowski, Jerzy Maroń, Krystyn Matwijowski, Leszek Ziátkowski (Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008), 76-84.

³ Józef Andrzej Gierowski, „Polskość Śląska w początkach XIX wieku w świetle nieznanej ankiety kościelnej z 1814 r.”, *Sobótka* 3, nr 2 (1948): 409–445; badania nad tą samą ankietą posłużyły również do napisania innego artykułu opublikowanego w 1948 r., Józef Andrzej Gierowski, „Stosunki językowe na Śląsku w świetle nieznanej ankiety kościelnej z 1814 r.”, *Sprawozdania WTN* 2, nr 2 (1947): 73–75.

⁴ Taką aktywność cechowały m.in. badania Władysława Czaplińskiego. Zob. Filip Wolański, „Problematyka religijna w dorobku Władysława Czaplińskiego”, w *W kręgu myśli Władysława Czaplińskiego*, red. Filip Wolański, Leszek Ziátkowski (Wrocław: Chronicon Wydawnictwo, 2016), 49–50.

⁵ Józef Andrzej Gierowski, „Z dziejów handlu Wrocławia z Polską w dobie saskiej”, *Sobótka* 4 (1949): 192–199; Józef Andrzej Gierowski, „Mieszczaństwo polskie na Śląsku i jego walka o język i kulturę polską w XVI i XVII w.”, w *Szkice z dziejów Śląska* (Warszawa: „Książka i Wiedza”, 1953), 234–266; Józef Andrzej Gierowski, „Związki Śląska z Polską na przełomie XVI i XVII w. Zagadnienia gospodarcze unii dynastycznej sasko-polskiej”, w *Pierwsza konferencja metodologiczna historyków polskich*, t. 2 (Warszawa: PWN, 1953),

w syntezach historii Śląska stanowiących owoc współpracy między innymi z Ewą i Karolem Maleczyńskimi⁶. Warto dodać, że badania historii regionu zaowocowały również udziałem w przygotowaniu syntezy poświęconej historii jego stolicy, Wrocławia, napisanej wspólnie z Karolem Maleczyńskim i Wacławem Długoborskim. W swojej analizie skupił się przede wszystkim na problematyce społeczno-gospodarczej⁷.

Charakterystyka dokonań Józefa Andrzeja Gierowskiego jako badacza historii Śląska nie byłaby pełna bez zwrócenia uwagi na opracowane przez niego, często we współpracy z innymi badaczami, edycje źródłowe. W 1956 roku opublikowane zostały „Teksty źródłowe do dziejów chłopów śląskich” opracowane przez Gierowskiego i Józefa Leszczyńskiego⁸. W tym samym roku ukazała się pierwsza edycja urbarzy śląskich, redaktorem tej serii wydawniczej został Gierowski, natomiast pierwszą edycję „Urbarze dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567” opracowali Józef Leszczyński i Roman Heck⁹. W 1963 roku ukazały się „Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640” w opracowaniu Józefa Leszczyńskiego, Romana Hecka i Josefa Petráňa¹⁰.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych i w latach siedemdziesiątych Gierowski stopniowo zmieniał zakres swoich zainteresowań naukowych, rezygnując z systematycznych badań historii Śląska na rzecz innej problematyki. Nie oznacza to jednak, że zupełnie ją porzucił, wracał bowiem przy różnych okazjach do swoich wrocławskich zainteresowań. Jeszcze w 2002 roku opublikował artykuł poświęcony problematyce konfesyjnej i narodowościowej na Śląsku w okresie

205–209; Józef Andrzej Gierowski, „Polskie mieszczaństwo na Śląsku na tle stosunków gospodarczych i społecznych XVI i XVIII w.”, w *Česko-polský sborník vědeckých prací*, t. 1, red. M. Kudelka (Praha: : SPN, 1955), 335–351; Józef Andrzej Gierowski, „Problem rozwoju sił wytwórczych na Śląsku na przełomie XVII i XVIII w.”, w *Konferencja Śląska IH PAN, Wrocław 28 VI–I VII 1953*, t. 1 (Wrocław: Zakład im. Ossolińskich, 1954), 162–166; Józef Andrzej Gierowski, E. Maleczyńska, „Rola mas ludowych w dziejach Śląska w epoce feudalnej”, w *Konferencja Śląska*, t. 1, 19–103; Józef Andrzej Gierowski, Stanisław Michalkiewicz, „Wystąpienia chłopów w Niemodlińskiem w dwudziestych latach XVIII w.”, *Studia i materiały z dziejów Śląska* 1 (1957): 7–79.

⁶ Józef Andrzej Gierowski, „Śląsk w dobie rządów szlacheckich w Polsce”, w *Dzieje Śląska*, red. Ewa i Karol Maleczyńscy (Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1955), 122–146; *Historia Śląska*, t. 1, cz. 3 (do r. 1763), red. Karol Maleczyński (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963).

⁷ Józef Andrzej Gierowski, „Dzieje Wrocławia w latach 1618–1741”, w Wacław Długoborski, Józef Gierowski, Karol Maleczyński, *Dzieje Wrocławia do r. 1807* (Warszawa: PWN, 1958), 337–541.

⁸ *Teksty źródłowe do dziejów chłopów śląskich*, cz. 1 do 1945 r., oprac. Józef Andrzej Gierowski, Józef Leszczyński (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1956).

⁹ *Urbarze śląskie*, t. 1, *Urbarze dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567*, oprac. Roman Heck, Józef Leszczyński (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1956).

¹⁰ *Urbarze śląskie*, t. 3, *Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640*, oprac. Roman Heck, Józef Leszczyński, Josef Petráň (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963).

reformacji, w pewien sposób nawiązując nawet do swojej refleksji badawczej z samego początku drogi naukowej¹¹.

Opisane badania Gierowskiego największy wpływ wywarły w środowisku uczniów Profesora. W tej grupie należy wymienić przede wszystkim Józefa Leszczyńskiego i Krystyna Matwijowskiego.

Józef Leszczyński, przedwcześnie zmarły wybitny wrocławski historyk, kontynuował i rozwijał refleksję Gierowskiego z zakresu historii społecznej i prawnoustrojowej Śląska. W latach 1954–1961 pracował w Zakładzie Historii Śląska IH PAN we Wrocławiu, którym kierował Gierowski. Dopiero od 1957 roku Leszczyński łączył pracę w Polskiej Akademii Nauk z zatrudnieniem w Katedrze Historii Polski i Powszechnej na Uniwersytecie Wrocławskim. Już w 1959 roku – w wieku 29 lat, co było wtedy rzadkością – obronił pracę doktorską pod tytułem: „Ruchy chłopskie na Pogórzu Sudeckim w drugiej połowie XVII w.”, napisaną pod kierunkiem Józefa Andrzeja Gierowskiego. Praca ukazała się drukiem w 1961 roku¹². Było to studium niezwykle rzetelne, w którym przeanalizowane zostały nie tylko różne formy wystąpień chłopskich motywowane ciężkim położeniem gospodarczym po zakończeniu wojny trzydziestoletniej, ale, co nie mniej istotne, ukazana została struktura społeczna tej grupy, jej status prawny i ekonomiczny. Wyróżniało się również na tle innych opracowań o podobnej tematyce powstających w tamtym okresie. Jak pisał po śmierci ucznia Gierowski:

[...] analizując zachowanie się chłopów śląskich czy lużyckich [...] Józef Leszczyński doszedł do niezmiernie istotnych ustaleń, odbiegających od stereotypowych w badaniach z lat sześćdziesiątych (nie mówiąc już o pięćdziesiątych) ujęć. Przede wszystkim wskazał, że nie tylko istniało wśród chłopstwa wewnętrzne zróżnicowanie co do różnych form wystąpień w stosunku do dworu i państwa, ale także, że „podstawową siłą społeczną w ruchach chłopskich na Pogórzu Sudeckim w drugiej połowie XVII w. było średniozamożne chłopstwo, tj. pańszczyźniani kmiecie i częściowo zagrodnicy. Stanowiło ono *spiritus movens* wszystkich najważniejszych wystąpień chłopskich”¹³.

Nie trzeba tłumaczyć, że tego rodzaju teza w początku lat sześćdziesiątych świadczyła o nonkonformizmie historyka i wierności ustaleniom źródłowym. Warto dodać, że Leszczyński wyniki swoich badań upowszechnił także w kilku artykułach wydawanych w latach 1956–1962¹⁴. Podejmował w nich między innymi problematykę sytuacji ludzi luźnych i czeladzi najemnej na Śląsku w kontekście

¹¹ Józef Andrzej Gierowski, „Problemy narodowościowe i konfesyjne na Śląsku w okresie reformacji”, w *Miejsce i rola Kościoła wrocławskiego w dziejach Śląska*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: „Silesia”, 2001), 52–60.

¹² Józef Leszczyński, *Ruchy chłopskie na Pogórzu Sudeckim w drugiej połowie XVII w.* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1961).

¹³ Józef Andrzej Gierowski, „Józef Leszczyński jako badacz ruchów społecznych”, w *Józef Leszczyński jako uczone i nauczyciel*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993), 37.

¹⁴ Józef Leszczyński, „Z dziejów chłopów podgórskich”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego*, Historia III (1960): 5–47.

konsekwencji wojny trzydziestoletniej dla tego regionu¹⁵, zajął się również kwestią zwalniania chłopów śląskich z poddaństwa w drugiej połowie XVII wieku¹⁶. Wspomniane studia uzupełniają i poszerzają ustalenia zawarte w monografii Leszczyńskiego, zwłaszcza obszernie, siedemdziesięciostronicowe studium opublikowane na łamach *Sobótki* posiadało walor syntetycznego ujęcia o charakterze monograficznym.

W dorobku Leszczyńskiego badania dotyczące problematyki śląskiej były obecne nieprzerwanie, nawet gdy silny nacisk położył na zagadnienia z kręgu siedemnastowiecznej historii społeczno-politycznej Górnych Łużyc, czego owocem była wydana w 1963 roku książka *Stany Górnych Łużyc w latach 1635–1697*, stanowiąca podstawę habilitacji¹⁷. Przykładem kontynuowania i rozwijania zainteresowań badawczych Leszczyńskiego związanych ze Śląskiem mogą być nie tylko artykuły publikowane na łamach różnych czasopism naukowych¹⁸, ale również niezliczone recenzje tekstów dotyczących przeszłości tego regionu¹⁹. Razem z Gierowskim zaangażował się także w przygotowanie syntezy historii Śląska wydanej w 1963 roku²⁰. Natomiast w 1969 roku ukazała się monografia *Władysław IV a Śląsk w latach 1644–1648*, będąca podstawą uzyskania przez Leszczyńskiego tytułu profesora nadzwyczajnego²¹. Tym razem wrocławski historyk skoncentrował się jedynie na czterech latach panowania Władysława IV, wybranych z uwagi na objęcie przez niego władzy w księstwie opolsko-raciborskim. W pracy ukazany został skomplikowany splot czynników związanych z polityką polskiego Wazy na Śląsku u schyłku wojny trzydziestoletniej. Przeprowadzona została również analiza urządzeń ustrojowych księstwa i ich funkcjonowania.

Trzeba dodać, że Leszczyński podejmował jeszcze kilkakrotnie problematykę związków polsko-śląskich, między innymi przy okazji analizy sytuacji związanej z drugą elekcją Stanisława Leszczyńskiego²². Co więcej, zaangażował się w opr-

¹⁵ Józef Leszczyński „Ludzie luźni i czeladź najemna na Śląsku w pierwszym dziesięcioleciu po wojnie 30-letniej”, *Sobótka* 4 (1956): 513–580.

¹⁶ Józef Leszczyński „Zwalnianie chłopów od poddaństwa na Pogórzu Sudeckim w II poł. XVII w.”, *Studia i materiały z dziejów Śląska* 4 (1962): 5–21.

¹⁷ Józef Leszczyński, *Stany Górnych Łużyc w latach 1635–1697* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963).

¹⁸ Józef Leszczyński, „Emigracja wyznaniowa ze Śląska do Górnych Łużyc w XVII i początkach XVIII w.”, *Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego* 3, nr 1 (1962): 123–149; Józef Leszczyński, „Nieudana próba odzyskania księstwa opolsko-raciborskiego przez Habsburgów w 1652 r.”, *Sobótka* 20, nr 1 (1965): 36–44; Józef Leszczyński, „Śląsk i Ślązacy w propagowaniu odkrycia Mikołaja Kopernika”, *Kalendarz Wrocławski* (1974): 280–284.

¹⁹ Leszczyński opublikował kilkadziesiąt wnikliwych recenzji w różnych czasopismach polskich, czeskich, serbołużyckich i niemieckich, najwięcej na łamach *Sobótki* – w 1962 r. było ich dziesięć, w 1963 r. osiem, a w 1964 r. sześć.

²⁰ Józef Leszczyński, „Walka klasowa i walka o wolność wyznania” w *Historia Śląska*, 143–177.

²¹ Józef Leszczyński, *Władysław IV a Śląsk w latach 1644–1648* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969).

²² Józef Leszczyński, „Śląsk a druga elekcja Stanisława Leszczyńskiego”, *Sobótka* 27, nr 2 (1972): 275–292; Józef Leszczyński, „Władze i społeczeństwo Śląska wobec ruchu

cowanie historii lokalnej, współpracując przy wydawaniu monografii miast śląskich. W 1970 roku ukazało się studium poświęcone Nysie, w którym zamieścił „Zarys dziejów miasta do roku 1740”²³. W 1977 roku w opracowaniu dotyczącym historii Legnicy pośmiertnie ukazał się jeszcze rozdział jego pióra²⁴.

Krystyn Matwijowski, ważny wrocławski historyk, był również silnie związany z badaniami historii Śląska inicjowanymi przez Józefa Andrzeja Gierowskiego. W 1961 roku obronił pod jego kierunkiem pracę magisterską pod tytułem: „Pietyści i ich działalność na Śląsku”. Stała się ona inspiracją dla wieloletnich badań problematyki dotyczącej pietyzmu rozwijanych w dojrzałej pracy naukowej przez ponad pięćdziesiąt kolejnych lat. Już w 1962 roku ukazał się na łamach *Sobótka* artykuł: „Z działalności pietystów w księstwie cieszyńskim”²⁵. W późniejszych latach Matwijowski analizował między innymi wpływ ośrodka pietystycznego w Halle na środowisko protestantów śląskich, a zwłaszcza na kwestie związane z rozwijaną przez nich oświatą²⁶. Interesowała go również formacja duchowa pietystów śląskich²⁷. Należy podkreślić, że były to badania pionierskie, które zainspirowały refleksję naukową na ten temat w późniejszym okresie. Co więcej, cechowała je wielka wnikliwość oraz szeroka i dogłębna wiedza źródłowa.

W 1969 roku Matwijowski opublikował swoją dysertację doktorską pod tytułem: „Uroczystości, obchody i widowiska w barokowym Wrocławiu”²⁸. W monografii, wpisującej się w studium z kręgu historii życia codziennego, opisał uroczystości i widowiska organizowane przez władze miasta, od obchodów rocznic koronacji, imienin i urodzin władców przez wjazdy panujących i dostojników państwowych oraz organizowanych zawodów strzeleckich i widowisk publicznych po egzekucje. Zajął się także obchodami uroczystości kościelnych i szkolnych, jubileuszami nauczycieli i przedstawieniami teatrów szkolnych. Nie pominął obchodów uroczystości cechowych związanych z przyjmowaniem nowych uczniów i czeladników czy nadawaniem praw mistrzowskich. Ukazał uroczystości rodzinne takie jak zaręczyny, wesela, chrzciny, pogrzeby, a także prywatne rozrywki mieszkańców miasta. Tematyka podjęta w tej monografii była rozwijana w następnych latach przy okazji publikacji licznych artykułów na łamach różnych czasopism polskich i zagranicznych.

narodowego szlachty polskiej w dobie przedostatniego bezkrólewia”, *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego* 27 (1972): 54–57.

²³ Józef Leszczyński, „Zarys dziejów miasta do roku 1740”, w *Miasto Nysa. Szkice monograficzne*, red. J. Kroszel, S. Popiołek (Opole: Instytut Śląski, PWN, 1970), 17–61.

²⁴ Józef Leszczyński, „Miasto w latach 1618–1807”, w *Legnica. Monografia historyczna miasta*, red. M. Haisiga (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1977), 93–132.

²⁵ Krystyn Matwijowski, „Pietyści i ich działalność na Śląsku”, *Sobótka* 17 (1962): 165–189.

²⁶ Krystyn Matwijowski, „Z dziejów pietyzmu na Śląsku (Oddziaływanie ośrodka hallskiego na śląskich protestantów)”, w *Sobótka* 39 (1984): 541–551 (*O nowożytnej Polsce i Europie. Prace ofiarowane Józefowi Andrzejowi Gierowskiemu w 60. rocznicę urodzin*, red. Krystyn Matwijowski).

²⁷ Krystyn Matwijowski, „Poglądy i formacja duchowa śląskich pietystów”, w *Studia z dziejów kultury i mentalności czasów nowożytnych (Prace Historyczne, t. IV)* (Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993), 67–74.

²⁸ Krystyn Matwijowski, *Uroczystości, obchody i widowiska w barokowym Wrocławiu* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969).

Należy podkreślić, że obok wspomnianych nurtów badawczych Matwijowski szczególnie intensywnie zaangażował się w prace poświęcone przeszłości miast dolnośląskich. Była to niezwykle konsekwentnie prowadzona praca, której szczyt przypadał na lata osiemdziesiąte i dziewięćdziesiąte, a owocem były bardzo różnorodne publikacje. Brał udział, jako redaktor oraz autor, w opracowaniu tego rodzaju ujęć dla miast śląskich o bogatej przeszłości, w tym Oleśnicy²⁹, Głogowa³⁰, Legnicy³¹, Lubina³², Strzegomia³³, Świebodzic³⁴, Bolesławca³⁵ i szczególnie mu bliskiej Oławie³⁶.

Aktywność Matwijowskiego nie ograniczała się do publikacji monograficznych i studiów z zakresu historii miast. Należy podkreślić jego silne zaangażowanie w moderowanie badań śląskoznawczych. Jako redaktor licznych prac zbiorowych współpracował z historykami zajmującymi się przeszłością Śląska, między innymi z Wojciechem Wrzesińskim, Teresą Kulak, Franciszkiem Białym, Teresą Bogacz, Romualdem Gellesem, Ignacym Decem czy Kazimierzem Bobowskim. Zainteresowanie badaniem historii Śląska, które można wiązać z inspiracją płynącą z ujęć wypracowanych przez Józefa Andrzeja Gierowskiego, widoczne jest również wśród historyków aktywnych obecnie na Uniwersytecie Wrocławskim.

W pierwszej kolejności trzeba wymienić Jerzego Maronia, autora znakomitej monografii poświęconej wojnie trzydziestoletniej na Śląsku, która ukazała się w 2000 roku pod tytułem: „Militarne aspekty wojny trzydziestoletniej na Śląsku”³⁷. Jest to wnikliwe studium z zakresu historii wojskowości wczesnonowo-

²⁹ Krystyn Matwijowski, „Z dziejów pietyzmu na Śląsku ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Oleśnickiej”, w *Milenium Kościoła na Śląsku. Materiały sympozjum zorganizowanego przez Katedrę Historii Kościoła i Patologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w dniu 31 maja 2000 roku* (Opole: WT UO, 2000), 147–153.

³⁰ *Materiały do dziejów Głogowa*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1989); *Głogów. Zarys monografii miasta*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław–Głogów: „Silesia”, 1994).

³¹ Krystyn Matwijowski, „Od schyłku XV wieku do wymarcia dynastii Piastowskie. Dzieje polityczne”, w *Legnica. Zarys monografii miasta*, red. S. Dąbrowski (Wrocław–Legnica: „Silesia”, TPN, 1998), 117–128.

³² *Lubin. Zarys rozwoju miasta na przestrzeni wieków*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: „Silesia”, 1996).

³³ *Strzegom. Zarys monografii miasta i regionu*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław–Strzegom: „Silesia”, 1998).

³⁴ *Świebodzice. Zarys monografii miasta*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław–Świebodzice: „Silesia”, 2001).

³⁵ *Bolesławiec. Zarys monografii miasta*, red. T. Bugaj, Krystyn Matwijowski (Wrocław–Bolesławiec: „Silesia”, 2001).

³⁶ *Studia z dziejów Oławy*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1985); *Studia i materiały z dziejów Oławy*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1987); *Ludzie Oławy. Studia, szkice i materiały*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992); *Studia z przeszłości Oławy*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994); *Oława. Zarys monografii miasta*, red. Krystyn Matwijowski (Wrocław–Oława: „Silesia”, 2004).

³⁷ Jerzy Maroń, „Militarne aspekty wojny trzydziestoletniej na Śląsku”, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia* 140, 2000: 1–277.

żytnej, nie tylko zresztą na Śląsku, ale również w Europie przełomu XVI i XVII wieku. Opisano w nim Śląsk jako obszar działań wojennych na przestrzeni całego konfliktu oraz przebieg najważniejszych kampanii w regionie. Maroń nie krył wpływu Gierowskiego na kształt swojej książki, dziękując mu we wstępie za „Nieocenioną pomoc w przygotowaniu koncepcji pracy [...]”³⁸. W publikacji można znaleźć również liczne odwołania do badań Józefa Leszczyńskiego, między innymi na temat polityki Władysława IV wobec stron konfliktu po objęciu władzy w księstwie opolsko-raciborskim.

Badania poświęcone przeszłości Wrocławia kontynuuje Leszek Ziátkowski, współautor pierwszego tomu *Historii Wrocławia* opublikowanej w 2001 roku. To wydawnictwo miało być w zamyśle autorów swoistą kontynuacją refleksji nad przeszłością historycznej stolicy Śląska i głosem kolejnego pokolenia badaczy specjalizujących się w tej problematyce³⁹. Ziátkowski przygotował część syntezy na temat okresu habsburskiego w historii miasta. Trzeba dodać, że prowadzi on także badania dotyczące Żydów na Śląsku, koncentrując się co prawda na XIX wieku, ale w swoich studiach nie stroni od wycieczek w epoki wcześniejsze.

W badaniach historii Śląska wyspecjalizował się Jacek Dębicki, uczeń Krystyna Matwijowskiego, który przede wszystkim podejmuje problematykę związaną z epoką wczesnonowożytną, prowadził również badania odnoszące się do XIX wieku. Wśród jego dokonań warto przywołać napisaną z dużym rozmachem monografię poświęconą historii uzdrowisk na Śląsku w XVII i XVIII wieku⁴⁰. Dębicki analizuje także kształtowanie się i specyfikę tożsamości Ślązaków, czego owocem są artykuły na temat kultywowania pamięci o bitwie pod Lutynią⁴¹, obecności ludności polskojęzycznej na Śląsku⁴², kultywowania tradycji piastowskiej⁴³ i pamięci historycznej⁴⁴ czy postrzegania masywu Ślęży jako symbolu

³⁸ Maroń, *Militarne aspekty*, 16.

³⁹ *Historia Wrocławia. Od pradziejów do końca czasów habsburskich*, t. 1, red. Cezary Buško i in. (Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie, 2001).

⁴⁰ Jacek Dębicki, *Kulturowe aspekty sudeckich uzdrowisk obecnego regionu dolnośląskiego w XVII–XVIII wieku* (Toruń: Adam Marszałek, 2005).

⁴¹ Jacek Dębicki, „Tradycja bitwy lutyńskiej w pruskim piśmiennictwie pierwszych stu lat”, w *Bitwa pod Lutynią (1757). Historia i tradycja*, red. Rościśław Żerelik, Stanisław Rosika, Grzegorz Borowski (Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2010), 131–144.

⁴² Jacek Dębicki, „Inność wyznaniowa polskojęzycznej ludności katolickiej na Śląsku pruskim do końca XVIII w. Odbiór społeczny”, w *Staropolski ogląd świata – problem inności*, red. Filip Wolański (Toruń: Adam Marszałek, 2007), 308–315; Jacek Dębicki, „Zagadnienia etniczne i językowe jako czynniki spajające i dezintegrujące Śląsk nowożytny? Podokres 1618/48–1740”, *Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”* 68, nr 2 (2013): 85–95.

⁴³ Jacek Dębicki, „Tradycja piastowska w pruskim piśmiennictwie śląskoznawczym do połowy XIX w.”, w *Z Gorzanowa w świat szeroki. Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Arno Herzigowi w 70-lecie Urodzin*, red. Krzysztof Ruchniewicz, Marek Zybura (Wrocław: Wydawnictwo Gajt, 2007), 213–222.

⁴⁴ Jacek Dębicki, „Późnonowożytnych Ślązaków pisanej pamięci historycznej trwałość”, w *Spoleczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej w epoce wczesnonowożytnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Krystynowi Matwijowskiemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Jerzy Maroń, Filip Wolański, Leszek Ziátkowski (Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2016), 143–147.

regionu⁴⁵. Jako czynny przewodnik turystyczny w swoich pracach zajmował się recepcją środowiska przyrodniczego Śląska i świadomości geograficznej⁴⁶.

Dębicki brał również udział w opracowaniu monografii kilku miast śląskich, w tym Węglińca, w cyklu przygotowywanym w ramach współpracy Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego z Instytutem Herdera w Marburgu⁴⁷.

Wśród wrocławskich badaczy najmłodszego pokolenia refleksję związaną z historią Śląska podejmuje Daniel Wojtucki. Rozwija on studia o charakterze interdyscyplinarnym nad zjawiskami społeczno-kulturowymi na Śląsku i Łużycach związanymi z miejscami straceń i rolą wyobrażeń zbiorowych w odniesieniu do znaczenia zawodu kata dla społeczności Śląska i Górnych Łużyc, praktyki sądowej wobec posądzeń o czary, a także procesów oraz egzekucji zmarłych na Śląsku i Morawach w XVI–XVIII wieku⁴⁸.

Badania Józefa Andrzeja Gierowskiego dotyczące szeroko rozumianej historii Śląska wywarły znaczący wpływ na powojenną historiografię polską, wytyczając kierunki refleksji naukowej rozwijanej przez kolejne generacje historyków. Wypracowane dzięki znakomitemu warsztatowi i wiedzy źródłowej Gierowskiego postulaty badawcze okazały się inspirujące dla kilku pokoleń wrocławskich historyków. Warto zauważyć, że nawet przy ewolucji paradygmatów określających sposób prowadzenia badań regionalistycznych, myśl Gierowskiego nadal pozostaje ważnym punktem odniesienia w refleksji na temat przeszłości Śląska. Dotyczy to szeroko rozumianej historii miast czy zjawisk społeczno-kulturowych – takich jak historia mentalności i tożsamości Ślązaków w epoce wczesnonowożytnej – a nawet

⁴⁵ Jacek Dębicki, „Symboliczne znaczenie Ślęży dla Śląska w pierwszym stuleciu panowania pruskiego”, w *Ślezańskie światy*, red. Wojciech Kunicki, Joanna Smereka (Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut, 2011), 79–90.

⁴⁶ Jacek Dębicki, „Śląski krajobraz naturalny, widziany głównie przez Ślązaków w latach 1741–1850”, *Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”* 62, nr 3 (2007): 281–299; Jacek Dębicki, „Krajobraz naturalny ziemi kłodzkiej w piśmiennictwie z drugiej połowy XVIII i pierwszej XIX w.”, w *Między Lwowem a Wrocławiem. Księga jubileuszowa Profesora Krystyna Matwijowskiego*, red. Bogdan Rok, Jerzy Maroń (Toruń: Adam Marszałek, 2006), 757–763.

⁴⁷ Jacek Dębicki, „Pod władaniem Berlina (1742–1914)”, w *Środa Śląska. Dzieje miasta wina i skarbów*, red. Rościsław Żerelik (Wrocław: Wydawnictwo Gajt, 2006), 163–208; *Węglińiec = Kohlfurt*, oprac. Jacek Dębicki, red. Peter Haslinger i in. (Marburg: Instytut Herdera w Marburgu, 2012).

⁴⁸ Daniel Wojtucki, *Kat i jego warsztat pracy na Śląsku, Górnych Łużycach i w hrabstwie kłodzkim* (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013); Daniel Wojtucki, *Magia posthumana. Procesy i egzekucje zmarłych na Śląsku i Morawach w XVI–XVIII w.* (Wrocław: Atut, 2022); zob. też Daniel Wojtucki, „«The Living Dead» in Modern Era Parish Records in Silesia and Moravia”, *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* 13, z. 3 (2020): 273–287; Paweł Duma, Honorata Rutka, Daniel Wojtucki, „Wyniki badań archeologicznych prowadzonych na dawnym miejscu straceń w Złotorzy”, *Pomniki Dawnego Prawa* 41 (2018): 4–35; Daniel Wojtucki, „Der Glaube an «magia posthuma» im Gebiet der Stadt Hirschberg/Jelenia Góra im 17. und 18. Jahrhundert”, w *Auf historischer Spuren im Bobertal 2015/2016*, red. Jürgen Schwanitz (Würzburg: Stiftung Kulturwerk Schlesien, 2018), 882–889; Daniel Wojtucki, „Rzemiosło katowskie w nowożytnej Oławie na podstawie rachunków miejskich i ksiąg metrykalnych”, w *Ziemia oławska – tradycja a współczesność*, red. Tomasz Gałwiazek (Oława: Biblioteka „Koronka”, 2018), 74–100.

historii wojskowości. Miejsce badań nad grupami społecznymi zastąpiła przede wszystkim refleksja dotycząca koegzystencji różnych etnosów w regionie. Istotne wydają się również kwestie związane z interdyscyplinarnością. W związku rozwojem nowych metod badawczych konieczne stało się łączenie wyników pracy historyków z osiągnięciami literaturoznawców czy archeologów. Świadectwem tego procesu są publikacje Jacka Dębickiego, a zwłaszcza Daniela Wojtuckiego.

BIBLIOGRAFIA

- Bolesławiec. Zarys monografii miasta*, red. Tadeusz Bugaj, Krystyn Matwijowski. Wrocław-Bolesławiec: "Silesia" ; Bolesławiec : Urząd Miasta, 2001.
- Dębicki, Jacek. *Kulturowe aspekty sudeckich uzdrowisk obecnego regionu dolnośląskiego w XVII–XVIII wieku*. Toruń: Adam Marszałek, 2005.
- Dębicki, Jacek. „Krajobraz naturalny ziemi kłodzkiej w piśmiennictwie z drugiej połowy XVIII i pierwszej XIX w.”. W *Między Lwowem a Wrocławiem. Księga jubileuszowa Profesora Krystyna Matwijowskiego*, red. Bogdan Rok, Jerzy Maroń, 757–763. Toruń: Adam Marszałek, 2006.
- Dębicki, Jacek. „Śląski krajobraz naturalny, widziany głównie przez Ślązaków w latach 1741–1850”. *Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”* 62, nr 3 (2007): 281–299.
- Dębicki, Jacek. „Inność wyznaniowa polskojęzycznej ludności katolickiej na Śląsku pruskim do końca XVIII w. Odbiór społeczny”. W *Staropolski ogląd świata – problem inności*, red. Filip Wolański, 308–315. Toruń: Adam Marszałek, 2007.
- Dębicki, Jacek. „Tradycja piastowska w pruskim piśmiennictwie śląskoznawczym do połowy XIX w.”. W *Z Gorzanowa w świat szeroki. Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Arno Herzigowi w 70-lecie Urodzin*, red. Krzysztof Ruchniewicz, Marek Zybur, 213–222. Wrocław: Wydawnictwo Gajt, 2007.
- Dębicki, Jacek. „Tradycja bitwy lutyńskiej w pruskim piśmiennictwie pierwszych stu lat”. W *Bitwa pod Lutynią (1757). Historia i tradycja*, red. Rościsław Żerelik, Stanisław Rosika, Grzegorz Borowski, 131–144. Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2010.
- Dębicki, Jacek. „Symboliczne znaczenie Ślęży dla Śląska w pierwszym stuleciu panowania pruskiego”. W *Ślężańskie świąty*, red. Wojciech Kunicki, Joanna Smereka, 79–90. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut, 2011.
- Dębicki, Jacek. „Zagadnienia etniczne i językowe jako czynniki spajające i dezintegrujące Śląsk nowożytny? Podokres 1618/48–1740”. *Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”* 68, nr 2 (2013): 85–95.
- Dębicki, Jacek. „Późnonowożytnych Ślązaków pisanej pamięci historycznej trwałość”. W *Spoleczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej w epoce wczesnonowożytnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Krystynowi Matwijowskiemu w osiemdziesiąt rocznicę urodzin*, red. Jerzy Maroń, Filip Wolański, Leszek Ziątkowski, 143–147. Wrocław: Wydawnictwo Chronicon, 2016.
- Dębicki, Jacek. „Pod władaniem Berlina (1742–1914)” W *Środa Śląska. Dzieje miasta wina i skarbów*, red. Rościsław Żerelik, 163–208. Wrocław: Wydawnictwo Gajt, 2006.
- Węgliniec = Kohlfurt*, oprac. Jacek Dębicki, red. Peter Haslinger. Marburg: Instytut Herdera w Marburgu, 2012.
- Duma, Paweł, Honorata Rutka, Daniel Wojtucki. „Wyniki badań archeologicznych prowadzonych na dawnym miejscu straceń w Złotoryi”. *Pomniki Dawnego Prawa* 41 (2018): 4–35.

- Gierowski, Józef Andrzej. „Stosunki językowe na Śląsku w świetle nieznannej ankiety kościelnej z 1814 r.”. *Sprawozdania WTN* 2, nr 2 (1947): 73–75.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Polskość Śląska w początkach XIX wieku w świetle nieznannej ankiety kościelnej z 1814 r.”. *Sobótka* 3, nr 2 (1948): 409–445.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Z dziejów handlu Wrocławia z Polską w dobie saskiej”. *Sobótka* 4 (1949): 192–199.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Mieszczaństwo polskie na Śląsku i jego walka o język i kulturę polską w XVI i XVII w.”. W *Szkice z dziejów Śląska*, red. Ewa Maleczyńska, 234–266. Warszawa: „Książka i Wiedza”, 1953.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Związki Śląska z Polską na przełomie XVI i XVII w. Zagadnienia gospodarcze unii dynastycznej sasko-polskiej”. W *Pierwsza konferencja metodologiczna historyków polskich*, t. 2, 205–209. Warszawa: PWN, 1953.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Problem rozwoju sił wytwórczych na Śląsku na przełomie XVII i XVIII w.”. W *Konferencja Śląska IH PAN, Wrocław 28 VI–1 VII 1953*, t. 1, 162–166. Wrocław: Zakład im. Ossolińskich, 1954.
- Gierowski, Józef Andrzej, Ewa Maleczyńska. „Rola mas ludowych w dziejach Śląska w epoce feudalnej”. W *Konferencja Śląska IH PAN, Wrocław 28 VI–1 VII 1953*, t. 1, 19–103. Wrocław: Zakład im. Ossolińskich, 1954.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Polskie mieszczaństwo na Śląsku na tle stosunków gospodarczych i społecznych XVI i XVIII w.” W *Česko-polský sborník vědeckých prací*, t. 1, red. Milan Kudeřka, 335–351. Praha: SPN, 1955.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Śląsk w dobie rządów szlacheckich w Polsce”. W *Dzieje Śląska*, red. Ewa i Karol Maleczyńscy, 122–146. Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1955.
- Gierowski, Józef Andrzej, Stanisław Michalkiewicz. „Wystąpienia chłopów w Niemodlińskim w dwudziestych latach XVIII w.”. W *Studia i materiały z dziejów Śląska*, t. 1, 7–79. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo PAN, 1957.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Dzieje Wrocławia w latach 1618–1741”. W Wacław Długoborski, Józef Gierowski, Karol Maleczyński, *Dzieje Wrocławia do r. 1807*, 337–541. Warszawa: PWN, 1958.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Problemy narodowościowe i konfesyjne na Śląsku w okresie reformacji”. W *Miejsce i rola Kościoła wrocławskiego w dziejach Śląska*, red. Krystyn Matwijowski, 52–60. Wrocław: „Silesia”, 2001.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Józef Leszczyński jako badacz ruchów społecznych”. W *Józef Leszczyński jako uczonej i nauczyciel*, red. Krystyn Matwijowski, 35–40. Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 1993.
- Głogów. *Zarys monografii miasta*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław-Głogów: „Silesia”, 1994.
- Historia Śląska*, t. 1 cz. 3 (do r. 1763), red. Karol Maleczyński. Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1963.
- Historia Wrocławia. Od pradziejów do końca czasów habsburskich*, t. 1, red. Cezary Buško i in. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie, 2001.
- Leszczyński, Józef. „Ludzie luźni i czeladź najemna na Śląsku w pierwszym dziesięcioleciu po wojnie 30-letniej”. *„Sobótka”* 4 (1956): 513–580.
- Leszczyński, Józef. „Z dziejów chłopów podgórskich”. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego*, Historia III (1960): 5–47.
- Leszczyński, Józef. *Ruchy chłopskie na Pogórzu Sudeckim w drugiej połowie XVII w.* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1961.
- Leszczyński, Józef. „Zwalnianie chłopów od poddaństwa na Pogórzu Sudeckim w II poł. XVII w.”. *Studia i materiały z dziejów Śląska* 4 (1962): 5–21.

- Leszczyński, Józef. *Stany Górnych Łużyc w latach 1635–1697*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963.
- Leszczyński, Józef. „Emigracja wyznaniowa ze Śląska do Górnych Łużyc w XVII i początkach XVIII w.”. *Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego* 3, nr 1 (1962): 1, (1963): 123–149.
- Leszczyński, Józef. „Nieudana próba odzyskania księstwa opolsko-raciborskiego przez Habsburgów w 1652 r.”. *Sobótka* 20, nr 1 (1965): 36–44.
- Leszczyński, Józef. „Walka klasowa i walka o wolność wyznania”. W *Historia Śląska*, t. 1 cz. 3 (do r. 1763), red. Karol Maleczyński, 143–177. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963.
- Leszczyński, Józef. *Władysław IV a Śląsk w latach 1644–1648*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969.
- Leszczyński, Józef. „Zarys dziejów miasta do roku 1740”. W *Miasto Nysa. Szkice monograficzne*, red. Janusz Kroszel, Stefan Popiołek, 17–61. Opole: Instytut Śląski, PWN, 1970.
- Leszczyński, Józef. „Śląsk a druga elekcja Stanisława Leszczyńskiego”. „*Sobótka*” 27, nr 2 (1972): 275–292.
- Leszczyński, Józef. „Władze i społeczeństwo Śląska wobec ruchu narodowego szlachty polskiej w dobie przedostatniego bezkrólewia”. *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego* 27 (1972): 54–57.
- Leszczyński, Józef. „Śląsk i Ślązacy w propagowaniu odkrycia Mikołaja Kopernika”. *Kalendarz Wrocławski* (1974): 280–284.
- Leszczyński, Józef. „Miasto w latach 1618–1807”. W *Legnica. Monografia historyczna miasta*, red. M. Haisiga, 93–132. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1977.
- Lubin. Zarys rozwoju miasta na przestrzeni wieków*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław: „Silesia”, 1996.
- Ludzie Olawy. Studia, szkice i materiały*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992.
- Maroń, Jerzy. „Militarne aspekty wojny trzydziestoletniej na Śląsku”. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia* 140, 2000: 1–277.
- Materiały do dziejów Głogowa*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1989.
- Matwijowski, Krystyn. „Pietyści i ich działalność na Śląsku”. „*Sobótka*” 17 (1962): 165–189.
- Matwijowski, Krystyn. *Uroczystości, obchody i widowiska w barokowym Wrocławiu*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969.
- Matwijowski, Krystyn. „Z dziejów pietyzmu na Śląsku (Oddziaływanie ośrodka hallskiego na śląskich protestantów)”. „*Sobótka*” 39 (1984): 541–551 (*O nowożytnej Polsce i Europie. Prace ofiarowane Józefowi Andrzejowi Gierowskiemu w 60. rocznicę urodzin*, red. Krystyn Matwijowski).
- Matwijowski, Krystyn. „Poglądy i formacja duchowa śląskich pietystów”. W *Studia z dziejów kultury i mentalności czasów nowożytnych* (Prace Historyczne, t. IV), 67–74. Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993.
- Matwijowski, Krystyn. „Z dziejów pietyzmu na Śląsku ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Oleśnickiej”. W *Milenium Kościoła na Śląsku. Materiały sympozjum zorganizowanego przez Katedrę Historii Kościoła i Patrologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w dniu 31 maja 2000 roku*, red. Jan Kopiec, 147–153. Opole: WT UO, 2000.
- Matwijowski, Krystyn. „Od schyłku XV wieku do wymarcia dynastii Piastowskie. Dzieje polityczne”. W *Legnica. Zarys monografii miasta*, red. Stanisław Dąbrowski, 117–128. Wrocław-Legnica: „Silesia”, TPN, 1998.

- Matwijowski, Krystyn. „Przeszłość Śląska w badaniach śp. Prof. zw. dr Józefa Andrzeja Gierowskiego”. W *Profesor Józef Andrzej Gierowski jako uczoney i nauczyciel. Materiały z konferencji dedykowanej pamięci Profesora i wspomnienia o Nim*, red. Mariusz Markiewicz, Andrzej K. Link-Lenczowski, Jerzy Maroń, Krystyn Matwijowski, Leszek Ziátkowski, 76–84. Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008.
- Olawa. Zarys monografii miasta*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław-Oława: „Silesia”, 2004.
- Profesor Józef Andrzej Gierowski jako uczoney i nauczyciel. Materiały z konferencji dedykowanej pamięci Profesora i wspomnienia o Nim*, red. Mariusz Markiewicz, Andrzej K. Link-Lenczowski, Jerzy Maroń, Krystyn Matwijowski, Leszek Ziátkowski. Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008.
- Strzegom. Zarys monografii miasta i regionu*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław-Strzegom: „Silesia”, 1998.
- Studia i materiały z dziejów Olawy*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1987.
- Studia z dziejów Olawy*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1985.
- Studia z przeszłości Olawy*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław: Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994.
- Świebodzice. Zarys monografii miasta*, red. Krystyn Matwijowski. Wrocław-Świebodzice: „Silesia”, 2001.
- Teksty źródłowe do dziejów chłopca śląskiego, cz. 1 do 1945 r.*, oprac. Józef Andrzej Gierowski, Józef Leszczyński. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1956.
- Urbarze śląskie, t. 1, Urbarze dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567*, oprac. Roman Heck, Józef Leszczyński. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1956.
- Urbarze śląskie, t. 3, Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640*, oprac. Roman Heck, Józef Leszczyński, Josef Petráň. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963.
- Wojtucki, Daniel. *Kat i jego warsztat pracy na Śląsku, Górnych Łużycach i w hrabstwie kłodzkim*. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013.
- Wojtucki, Daniel. „Der Glaube an magia posthuma im Gebiet der Stadt Hirschberg/Jelenia Góra im 17. und 18. Jahrhundert”. W *Auf historischer Spurensuche im Bobertal 2015/2016*, red. Jürgen Schwanitz, 882–889. Würzburg: Stiftung Kulturwerk Schlesien, 2018.
- Wojtucki, Daniel. „Rzemiosło katowskie w nowożytnej Oławie na podstawie rachunków miejskich i ksiąg metrykalnych”. W *Ziemia oławska – tradycja a współczesność*, red. Tomasz Gałwiazek, 74–100. Oława: Biblioteka „Koronka”, 2018.
- Wojtucki, Daniel. „«The Living Dead» in Modern Era Parish Records in Silesia and Moravia”. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* 13, z. 3 (2020): 273–287.
- Wojtucki, Daniel. *Magia posthumana. Procesy i egzekucje zmarłych na Śląsku i Morawach w XVI–XVIII w.* Wrocław: Atut, 2022.
- Wolański, Filip. „Problematyka religijna w dorobku Władysława Czaplińskiego”. W *W kręgu myśli Władysława Czaplińskiego*, red. Filip Wolański, Leszek Ziátkowski, 49–50. Wrocław: Chronicon Wydawnictwo, 2016.